

วัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (เจ้าแม่กวนอิม)

The Rules for Avalokitesvara Bodhisattva Devotees (Guanyin Goddess)

รัตนะ ปัญญาภา^{1*}, อภินันท์ ธรรมอินทร์ลาด²

Rattana Panyapa^{1*}, Apinun Thaminlad^{2*}

สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี¹

สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์²

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University¹

Chinese Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin University²

*Corresponding author, email: rattana.p@ubru.ac.th

(Received: August 10, 2021 | Revised: September 10, 2021 | Accepted: December 8, 2021)

บทคัดย่อ

เจ้าแม่กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรเป็นพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา มหายานที่ผู้นับถือเชื่อว่า มีเมตตาธรรมอย่างสูงต่อสรรพสัตว์ มีเป้าหมายการบำเพ็ญเพียรด้วยการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ทั้งหมดก่อนตนเอง ดังนั้น ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมจึงมีวัตรปฏิบัติหลักสามประการคือ ถือศีล กินเจ และสวดมนต์ภาวนา การถือนีศีล คือ 1) การรักษานีศีล 5 หรือ นีศีล 8 ซึ่งจะเอื้อต่อหนุ่นต่อการกินเจ 2) การละเว้นจากการกินเนื้อสัตว์ เท่ากับเป็นการเอื้อเพื่อทางอ้อมต่อการรักษานีศีลข้อ 1 อย่างเคร่งครัด และ 3) การสวดมนต์เพื่อสักการบูชาเจ้าแม่กวนอิมมีเป้าหมายเพื่อตระหนักถึงความเมตตา สติปัญญา ความบริสุทธิ์ เป็นการเจริญกัมมัฏฐานเพื่อบ่มจิตใจของตนให้สงบ เสริมสร้างปัญญาในการพิจารณาสัง

ธรรม กระบวนการคิดตามวิถีแห่งศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญานี้จะส่งผลให้
ประสบความสุขความสำเร็จได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: วัตรปฏิบัติ, พระอวโลกิเตศวร, โพธิสัตว์, กวนอิม

Abstract

Guanyin or Avalokitesvara is a Bodhisattva in Mahayana Buddhism that devotee believe that she is highly compassionate towards all beings. She has the goal of asceticism, which is to save all beings from suffering before herself. Therefore, Devotees of Guanyin have three practices which are: 1) Practicing the 5 or 8 precepts in Buddhism which will encourage vegetarianism; 2) Vegetarianism, refraining from eating meat indirectly in support of the strict observance of the precept 1, Panatipata Veramani (refrain from killing animals); and 3) Praying to worship Guanyin, it is to realize her mercy, wisdom, and purity. It is the cultivation of meditation to develop the mind to be calm, to strengthen the wisdom to contemplate the truth. This thought process with faith and wisdom will result in true happiness and success.

Keywords: Rule, Avalokitesvara, Bodhisattva, Guanyin

1. บทนำ

เจ้าแม่กวนอิม หรืออวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ มีประวัติและตำนานเกี่ยวข้องกับชาวเอเชียบูรพาและเอเชียอาคเนย์เป็นจำนวนมาก เพราะพบหลักฐานทางวรรณกรรมและประติมากรรมที่เกี่ยวข้องหลายแห่ง เจ้าแม่กวนอิมเป็นพระโพธิสัตว์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมตามหลักพุทธศาสนานิกายมหายาน ตามตำนานเชื่อว่าเจ้าแม่กวนอิมพบเห็นความทุกข์ยากของคนที่เผชิญภาวะสงครามอันยาวนาน พระโพธิสัตว์จึงเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในภาวะทุกข์เข็ญจากคตินิยม ผู้ที่นับถือเจ้าแม่กวนอิมจึงจะไม่กินเนื้อวัว ในช่วงเทศกาลกินเจ บางคนก็ปฎิญาณตนไม่กินเนื้อวัวตลอดชีวิต ไม่ถวายอาหารที่มีเนื้อสัตว์แก่เจ้าแม่กวนอิม เพราะเชื่อว่าท่านเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีความเมตตากรุณาต่อสรรพสัตว์ ละเว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต (วรรณพรธน์ เฟรนซ์, 2560, น. 68-98) จากข้อมูลดังกล่าว ดูเหมือนว่า การกินเจจะเป็นข้อปฏิบัติหลักของผู้ที่นับถือเจ้าแม่กวนอิม แต่ที่จริงแล้วจากการศึกษางานนิพนธ์ทางวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเช่น งานวิจัยของพระสมพุฒิจาวตระกูล (2522); พรปิยะ ขวัญบุญจันทร์ (2537); พระมหาสมยศ อาภายุตโต (2546); วรรณพรธน์ เฟรนซ์ (2560); และอนุชา ม่วงใหญ่ กมลลักษณ์ กิตติวงศ์ภักดี อรญา ลาอ่ำ และอุษณิษา เตชะตา (2561) จะพบว่า มีข้อปฏิบัติอื่น ๆ สำหรับผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมอย่างน้อยสองประการคือการรักษาศีลและการสวดมนต์ ซึ่งข้อปฏิบัติแต่ละอย่างมีแนวคิดและความเชื่อบางประการอยู่เบื้องหลังที่น่าสนใจ

ด้วยเหตุนี้ ในบทความนี้ ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะนำเสนอวัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม โดยจะแบ่งประเด็นนำเสนอเป็นสองส่วนคือ 1) ความเป็นมาของเจ้าแม่กวนอิม (อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์) และ 2) วัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม(พระอวโลกิเตศวร)ในพุทธศานามหายาน โดย

ประเด็นที่สองจะนำเสนอประเด็นย่อยอีกสามประเด็นคือ การรักษาศีล การกินเจ และการสวดมนต์เพื่อสักการบูชาพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ตามลำดับ

2. ความเป็นมาของเจ้าแม่กวนอิม หรือ อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

คำว่า พระโพธิสัตว์ ในภาษาจีนเรียกว่า ผุซ่า (菩薩) ดังนั้น พระนามของ พระโพธิสัตว์กวนอิมจึงมีอยู่ด้วยกันหลายชื่อ ส่วนใหญ่แล้วในสำเนียงจีนกลางจะนิยมเรียกว่า "กวนอินผุซ่า" (观音菩萨) หรือ "กวนซื่ออินผุซ่า" (观世音菩萨) ชาวไทยจะนิยมเรียกว่า เจ้าแม่กวนอิม แต่ชื่อที่ถูกต้องคือ พระโพธิสัตว์กวนอิม คำว่า "ผุซ่า" หรือ "ผ่อสัก" คือผู้ซึ่งตั้งจิตแน่วแนในการบำเพ็ญเพียร เพื่อที่จะเป็น พระพุทธเจ้าต่อไปในอนาคต จึงมีการสร้างสมบุญบารมีเพื่อโปรดสัตว์โลกให้พ้นจากทุกข์และเรียกกันว่า พระโพธิสัตว์ ในสันสกฤตว่า พระอวโลกิเตศวร (Avalokitesvara) ซึ่งแปลว่า พระผู้เฝ้ามองดูด้วยความเมตตากรุณา หรือ พระผู้ทรงสดับฟังเสียงร้องไห้ของสัตว์โลก ในคตินิยมทางสัญลักษณ์วัฒนธรรมมณฑลของจีน องค์กวนอิม คือ พระผู้ทรงเปี่ยมด้วยความรักความเมตตาต่อสรรพสัตว์ เป็นพระผู้เปี่ยมด้วยความกตัญญู และเป็นสัญลักษณ์แห่งเมตตาตามหาการุณย์เพื่อโปรดสัตว์ให้หลุดพ้นจากห้วงทุกข์ (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2553, น.12) ดังคำปณิธานของพระองค์ที่ว่า “หากยังมีสัตว์ตกทุกข์ได้ยากอยู่ ก็จะไม่ขอบรรลุปุทธภูมิ” (Lee, 2013, p.3) หมายความว่า จะช่วยให้สัตว์โลกพ้นทุกข์ทั้งหมดก่อน จนจึงจะขอพ้นทุกข์หรือบรรลุนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์และพระกวนอิมโพธิสัตว์ หรือเจ้าแม่กวนอิม ก็คือองค์เดียวกัน มีภาสิตจีนบทหนึ่งกล่าวถึงความนิยมอย่างสูงของพระโพธิสัตว์กวนอิม “ทุกคนรู้จักการสวดอมิตาภะ และ ทุกครัวเรือนจะสักการบูชาเจ้าแม่กวนอิม” (Everybody knows how to chant A-mi-t'o-fo [Amitabha], and every household worships Kuan-yin) (Yü Chün-fang, 1997, p. 409-464)

ส่วนสาเหตุความเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะเจ้าแม่กวนอิมที่เดิมเป็นเพศชายเป็นเพศหญิงนั้น มีการสันนิษฐานว่ามาจากเหตุผล 2 ประการ คือ ในสมัยโบราณนั้น ผู้หญิงมักได้รับการกดขี่ข่มเหงและทุกข์ทรมานมากกว่าเพศชาย จึงเกิดภาพลักษณ์ในด้านที่เป็นเพศหญิง เพื่อช่วยเหลือสตรีให้หลุดพ้นจากบ่วงกรรม และ หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนโยนและมีจิตใจที่ตึงมากกว่าเพศชาย โดยเฉพาะความรักของผู้เป็นมารดา อันเป็นสัญลักษณ์ของความเมตตากรุณาต่อบุตร

จากเรื่องเล่าสืบต่อกันมาในตำนานพื้นบ้านของจีนสันนิษฐานว่า ตั้งแต่ราชวงศ์ซ่งเหนือ (北宋时期) (ประมาณคริสต์ศักราชที่ 960 -1127) เจ้าแม่พระกวนอิมในชาตินั้นมีพระนามเดิมว่า เจ้าหญิงเมี่ยวซ่าน เป็นพระราชธิดาองค์ที่ 3 ของพระเจ้าเมี่ยวจง กษัตริย์ผู้โหดร้ายต่อไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ เมื่อถึงเวลาที่พร้อมจะออกเรือน องค์หญิงเมี่ยวซ่านกลับไม่พึงปรารถนาจะออกเรือน แต่ทรงพระเมตตาที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ ทรงถือศีลกินเจ และเรียนรู้ในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ทำให้พระราชบิดากริ้วโกรธจึงลงโทษทัณฑ์ด้วยวิธีน่านับการจนถึงขั้นสั่งประหารชีวิต แต่ก็ไม่อาจกระทำการใดระคายเคืองพระธิดาเมี่ยวซ่านได้ ต่อมาองค์หญิงเมี่ยวซ่านปฏิญาณตนเป็น "พุทธามายะ" และทรงหนีออกจากวังเพื่อออกบวช ต่อมา พระบิดาทรงป่วยด้วยโรคร้ายแรงที่ไม่มีตัวยาใดรักษาได้นอกจากพระโอสถที่ต้องปรุงจากดวงตาและแขนของผู้ที่เป็นทาสทาสานั้น แต่พระธิดาทั้ง 2 พระองค์ไม่ยินยอม เมื่อเจ้าหญิงเมี่ยวซ่านได้ทรงทราบจึงเสด็จกลับเข้าวังและทรงยอมสละดวงตาและแขนทั้งสองข้างเพื่อใช้ปรุงเป็นพระโอสถรักษาพระบิดา จนกระทั่งพระเจ้าเมี่ยวจงฟื้นคืนเป็นปกติ และด้วยความกตัญญูของเจ้าหญิงเมี่ยวซ่านที่สร้างความซาบซึ้งใจให้แก่โลกมนุษย์และสรวงสวรรค์ พระองค์จึงทรงบรรลุมรรคผลเป็นพระโพธิสัตว์กวนอิม องค์ศากยมุนีจึงประทานคินดวงตาฟื้นดวงและแขนพันข้างแก่พระองค์อันเป็นที่มาของปางปาฏิหาริย์ที่เรียกว่า เจ้าแม่กวนอิมพันเนตร (เลียง เสถียรสุด, 2539, น.101) เมื่อสรรพสัตว์เผชิญความ

ยากลำบากและภัยพิบัติ ความยากลำบากและภัยพิบัติเหล่านั้นจะถูกนำออกทันทีเมื่อพวกเขาได้ยินชื่อกวนซีอิมและความทุกข์ทรมานจะหายไป คนที่ระลึกถึงชื่อของเจ้าแม่กวนอิมตกไปในกองเพลิง แม้ไฟจะเผาผลาญขุนเขา หุ่น ป่า พุ่มไม้ และบ้านเรือนก็จะดับทันทีเมื่อได้ยิน คนตกไปในแม่น้ำกระแสน้ำเชี่ยวกราก เมื่อเรียกชื่อ กวนซีฮยิน ก็จะอยู่รอดปลอดภัย ด้วยบารมีและอำนาจของพระโพธิสัตว์กวนอิม ซึ่งจะปกป้องจากการจมน้ำและช่วยให้ปลอดภัย เจ้าแม่กวนกิมจึงเป็นพระโพธิสัตว์ที่ช่วยผู้คนจากวาทภัย อาวุธ ปิศาจ การคุมขัง และโจรทั้งหมดจากการเรียกพระนามของพระองค์ (Yü Chün-fang, 1997, p. 414) แม้ในปัจจุบันเจ้าแม่กวนกิมก็ยังคงเป็นพระโพธิสัตว์ที่มีคนเคารพศรัทธาทั่วโลก แม้รูปแบบรายละเอียดอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ก็ตาม ก็ยังถือว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้ศรัทธาเป็นอย่างสูง

3. วัตรปฏิบัติสำหรับผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม(พระอวโลกิเตศวร)ในพุทธศาสนา มหายาน

จากการศึกษาจากวรรณกรรมต่าง ๆ พบว่า ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมจะมีข้อปฏิบัติซึ่งเป็นข้อห้ามในตัวยู่ 3 ประการหลัก ๆ คือ การรักษาศีล การกินเจ และการสวดมนต์สักการบูชา ดังจะกล่าวรายละเอียด ดังนี้

1. การรักษาศีล

ข้อปฏิบัติที่สำคัญอันดับแรกของผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม คือ การรักษาศีล ซึ่งคำว่า ศีล แปลว่า “ปกติ” หมายถึง บทบัญญัติที่ให้บุคคลปฏิบัติเพื่อดำรงตนและสังคมให้อยู่อย่างปกติสุข ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา เช่น ศีล 5 ศีล 8 การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย เป็นธรรมข้อ 1 ในทศพิธราชธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1146) เช่น ศีล 5 พระอวโลกิเต

ศรวโพนิสัตว์ทรงเครื่องครัดในการรักษาศีลเพราะว่าศีลเป็นเครื่องชำระกาย วาจา ให้สะอาด บริสุทธิ์ ปราศจากมลทินต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้นับถือควรยึดถือตามแบบอย่างพระโพธิสัตว์เป็นหลัก ส่วนศีลที่รักษาหรือปฏิบัติคือศีล 5 และศีล 8 ที่คุ้นเคยในพระพุทธศาสนาในช่วงเทศกาลกินเจ ได้แก่ 1) เว้นจากการฆ่าหรือเบียดเบียนสัตว์ 2) เว้นจากการลักทรัพย์ฉ้อโกงของผู้อื่น 3) เว้นจากการประพฤติดินกาม คือไม่เป็นชู้กับสามีภรรยาผู้อื่น 4) เว้นจากการกล่าวเท็จ 5) เว้นจากการดื่มสุราของเสพติดให้โทษ และการพนันต่าง ๆ ซึ่งต้องปฏิบัติคุณธรรมอีก 5 ประการคู่กัน คือ 1) ความเมตตากรุณา 2) การบริจาคทาน 3) ความยินดีซื้อสัตย์ต่อคู่ครองของตน 4) การพูดความจริง 5) สัมมาสติ เบญจศีลและอุโบสถศีลฝ่ายมหายานก็มีเหมือนกันกับฝ่ายเถรวาท แต่มีการรวมข้อ “อุจจาसनมหาสยนา” กับ “นัจจิตวาทิตวิสูกทัสสนา” เข้าด้วยกันและแยกข้อ “มาลาคันธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสณฺฐาน” และมีการสลับข้อ 6-8 ไว้ (อภิขัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, 2539, น.246) ได้แก่ ศีล 5 ทั้งหมด เพิ่มอีก 3 คือ มาลาคันธวิเลปนธารณมณฑนวิภูสณฺฐานา เวรมณี (เว้นจากการตัดดอกไม้ ทาเครื่องหอม อันเป็นฐานการแต่งตัว) อุจจาसनมหาสยนา นัจจิตวาทิตวิสูกทัสสนา เวรมณี (เว้นจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ และเว้นจากการฟ้อนรำขับร้องและดูการละเล่น) และวิกาลโภชนา เวรมณี (เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล)

ตามหลักพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ศีล มี 3 ประเภทเรียกว่า “ตรีวิสุทธิศีล” คือ 1) สัมภารสังคหศีลหรืออินทริยสังวรศีล ได้แก่ การงดเว้นจากการประกอบ อกุศลกรรมที่ผิดบพบัญญัติแห่งวินัย 2) กุศลสังคหศีล ได้แก่ การกระทำความดี สงเคราะห์สัตว์ทุกชนิด และ 3) สัตวารถกริยาสังคหศีล หรือ สัตว์สังคหศีล ได้แก่ การบำเพ็ญประโยชน์ แก่สรรพสัตว์และช่วยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ (จอห์น โบลเฟลค์, 2540, น. 15) ศีลทั้ง 3 นี้ ต่างอาศัยกันและกัน เช่น งดเว้นปาณาติบาต จัดเป็นสัมภารสังคหศีล เมื่อ ไม่ฆ่าจิตก็เป็นกุศล จัดเป็นกุศลสังคหศีล

และเมื่อจิตเป็นกุศลพลอยมีเมตตากรุณาช่วยเหลือสัตว์ จัดเป็น สัตวารถิยาสังคหศีล จะเห็นว่าการรักษาศีลในพระพุทธศาสนานิยามหายานกับพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยเนื้อหาไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นศีล 5 หรือศีล 8 อาจจะต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อย เช่นสลับข้อของศีลอุโบสถหรือศีล 8 ส่วนตรวิสุทธศีลนั้นพูดถึงความบริสุทธิ์ของศีลในลักษณะสามที่มีความสัมพันธ์กัน คือ การงดเว้นจากการประกอบกุศลหรือการสำรวมอินทรีย์ก็ถือ ว่าเป็นการรักษาศีลในข้อที่ 1 การที่ไม่มีจิตที่จะฆ่าสัตว์คือ ความมีเมตตา ก็เป็นการรักษาศีลในข้อที่ 2 ส่วนการกระทำความดีและมีการสงเคราะห์คือ ช่วยเหลือสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ มีการให้อาหาร พยาบาลรักษา ให้ที่หลบภัย ให้ที่พักอาศัย เป็นต้น ก็เป็นการรักษาศีลในข้อที่ 3 หรือจะกล่าวอีกนัย หนึ่งก็คือ สำรวมอินทรีย์ ทำจิตให้มีความรักความเมตตา และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ด้วยการ ช่วยเหลือสรรพสัตว์ แนวคิดสอดคล้องหลักการความไม่เกรงกลัว 4 ประการของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (Bhikkhunī Giói Hương, 2019, p. 80-82) คือ เมื่อได้รับฟังความทุกข์ของสรรพสัตว์ จะไม่เกรงกลัวที่ช่วยเขาหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่เกรงกลัวที่จะนำสรรพสัตว์ออกจากไฟกำลังไหม้กระหน่ำได้ ไม่เกรงกลัวที่นำพาสรรพสัตว์ที่กำลังจมน้ำให้รอดพ้นจากการจมน้ำได้ และ ไม่เกรงกลัวที่จะปกป้องสรรพสัตว์ที่หลงเข้าไปในดินแดนลงตาโดยอำนาจของปีศาจได้

2. การกินเจ

การกินเจเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งโดยเฉพาะสำหรับชาวญวนและจีนที่นับถือพระพุทธศาสนาหายาน ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “กินเจ กินแฉะ” หมายถึง การถือศีลอย่างญวนและจีนที่ไม่กินของคาว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, น.58) เจ หมายถึงอาหารที่ไม่ปรุงด้วยเนื้อสัตว์ และผักบางชนิดเช่น กระเทียม กุยช่าย ผักชี แฉะ ก็ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.

332) นอกจากนี้ อนุชา ม่วงใหญ่ กมลลักษณ์ กิตติวงศ์ภักดี อรญา ลาอำ และ อุษณิษา เตชะตา (2561, น.113) ยังให้ความหมายว่า เจ หมายถึง “อุโบสถ หรือ การรักษาศีล 8” คือคนกินเจมักจะถือศีล ร่วมกับการไม่รับประทานอาหารที่ปรุงขึ้นมาจากส่วนใดส่วนหนึ่งของสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ สัตว์บกหรือสัตว์น้ำใด ๆ เทศกาลกินเจตรงกับเดือน 9 ตามปฏิทินจันทรคติของจีน เริ่มตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ เดือน 8 รวมเป็น 9 วัน 9 คืน ตามคติของพระพุทธศาสนาหายาน การประกอบพิธีกรรมเพื่อสักการบูชาพระพุทธเจ้า 5 พระองค์และพระโพธิสัตว์อีก 2 องค์ รวม เป็น 6 องค์เรียกอีกนัยหนึ่งว่า ดาวพระเคราะห์ทั้ง 9 ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวพระอังคาร ดาวพระพุธ ดาวพระพฤหัสบดี ดาวพระศุกร์ ดาวพระเสาร์ พระราหู และพระเกตุ ผู้มีศรัทธาจะบำเพ็ญสมาทาน ศีล กินเจ บริโภคแต่อาหารผักและผลไม้ เพื่อที่จะทำกาย วาจา และใจของตนให้บริสุทธิ์ สวดมนต์ภาวนาแผ่เมตตาให้แก่สรรพสัตว์ และขอพรต่อพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ให้มีความสุข ความเจริญรุ่งเรือง อยู่ดีมีสุขปราศทุกข์ภัยอันตรายทั้งปวง ให้กับชีวิตของตนและครอบครัว

ที่มาของเทศกาลกินเจเดือนเก้าของจีนปรากฏอยู่ในพระสูตรปิกต้าโก้ว อุดเชียวโจเอียนซิวเมียวเก็งหรือในภาษาไทยเรียกว่าพระสูตรดาวเทพสถิตเคราะห์ อุตตนิรภัยอายุวัฒนสูตร (北斗古佛消灾延寿妙经) ว่า ในคราวที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ศิวาลัยรัตนสถาน พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ได้กราบทูลถึงสาเหตุที่เทพสถิตเคราะห์ทั้ง 2 พระองค์ได้เสวยทิพยผลอันรุ่งเรืองเพียบพร้อมไปด้วยยศและอำนาจในเทวภพ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า เทพสถิตรัตนทั้ง 2 นี้เป็นการอวตารแห่งอดีตพระพุทธเจ้าทั้ง 2 พระองค์ ซึ่งแบ่งภาคมาแสดงให้ปรากฏ กับพระโพธิสัตว์อีกหนึ่งพระองค์ แบ่งภาคมาเป็นดาวพระราหูและดาวพระเกตุรวมเป็นดาวพระเคราะห์ทั้ง 9 ดังนั้นจึงอุดมสมบูรณ์ด้วยยศและอำนาจเช่นนั้น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522ก, น.13-21) โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงพระนามของพระพุทธเจ้าทั้ง 7 กับ

พระโพธิสัตว์ 2 พระองค์ ซึ่งหนึ่งในพระโพธิสัตว์ที่กล่าวถึง คือ พระศรีเว
 ปุลกสังสารโลกอิศวรโพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าทั้ง 2 กับพระโพธิสัตว์ทั้ง 2 องค์นี้
 ทรงตั้งปณิธานที่จะโปรด สัตว์โลกจึงได้แบ่งภาคมาเป็นเทพเจ้า 5 พระองค์ผู้ทรง
 อำนาจอันเรืองฤทธิ์บริหารธาตุทั้ง 5 คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม และทองทั่วทุกพิภพ
 น้อยใหญ่ ต่อจากนั้นจึงทรงแบ่งภาคมาอีกวาระหนึ่ง เป็นดาวนพเคราะห์ทั้ง 9 คือ
 พระอาทิตย์ (太阳星) พระจันทร์ (太阴星) พระอังคาร (火德星) พระพุธ (水德
 星) พระพฤหัสบดี (木德星) พระศุกร์ (金德星) พระเสาร์ (土德星) พระราหู (罗
 日侯) พระเกตุ (计都星) เทพเจ้าทั้ง 5 นี้ ทรงเครื่องทรงแบบพระมหากษัตริย์
 ประชาชนจึงถวายพระนามว่า “เก้าอ้วง (久皇) หรือกิววง” (九曜) แปลว่า
 นพราชา (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522ก, น. 21)

เมื่อถึงกำหนดเวลาทุก ๆ ปี ของวันขึ้น 1 ค่ำ ถึง 9 ค่ำ เดือน 9 ตาม
 จันทรคติปฏิทินของจีน เทพเจ้าทั้ง 6 องค์นี้ จะผลัดเปลี่ยนกันลงมาตรวจดูโลกทั้ง
 กลางวันและกลางคืน ถ้าบุคคลมีความประพฤติตนตั้งอยู่ในกุศลกรรมวิถียกจะ
 ประทานพรอำนวยการความสุขความสมบูรณ์ให้ หากบุคคลใดมีความประพฤติตนอยู่
 ในอกุศลกรรมวิถียกจะลงโทษ เพราะฉะนั้นเทพเจ้าแห่งดาวนพเคราะห์นี้ทรงมี
 พระคุณแก่โลกเป็นอเนกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธาตุทั้ง 5 คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ
 ธาตุไฟ ธาตุลม และธาตุทอง ที่พระองค์ทรงประทานไว้ให้เป็นของประจำในสรรพ
 สสาร ไม่มีจำกัดรวมทั้งมนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายว่า มนุษย์ขาดลมก็ตาย ปลา
 ขาดน้ำก็อยู่ไม่ได้ พืชขาดดินก็อยู่ไม่ได้ เช่นเดียวกับสัตว์โลกหากสิ้น
 ธาตุไฟในร่างกายก็อยู่ไม่ได้ และ สังคมเศรษฐกิจการค้าขายในโลกยุคปัจจุบันต้อง
 อาศัยธาตุทอง หากขาดธาตุทองก็ขาดความเชื่อมั่น ทางเศรษฐกิจ ดังนั้นสรรพสิ่ง
 ทั้งหลายเมื่อตกอยู่ภายใต้ของธาตุทั้ง 5 ทุกคนที่หวังมงคลกับชีวิตจึงมีการบำเพ็ญ
 กุศลขึ้นตามหลักของการปฏิบัติธรรมตามภาระหน้าที่

เมื่อพิจารณาจากหลักการกัณเฑาะจะพบว่า การกัณเฑาะสัมพันธ์กับศีล 5 ข้อ 1 หมายถึง การรักษาศีลข้อที่ 1 อย่างเคร่งครัดโดยถือหลัก 2 ประการ คือ ไม่เอาชีวิตของสัตว์อื่นมาต่อเติมบำรุงชีวิตของตน, ไม่เอาเลือดสัตว์อื่นมาเพิ่มเลือดของตน และ ไม่เอาน้ำสัตว์อื่นมาเป็นเนื้อของตน (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522ข, น.14) พิธีกัณเฑาะจึงเป็นพิธีที่ผสมกันระหว่างทางศาสนา โหราศาสตร์ และวัฒนธรรม คือ พระพุทธศาสนาหายานได้เน้นหลักในการบูชา พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ โดยอ้างอิงหลักของตรีกาย มีการอวตารของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการระลึกถึงคุณของพระองค์ และเพื่อให้พระองค์ได้ปกป้องคุ้มครองให้มีความสุขความเจริญ (องสุตบพวร (อดุลย์ เหวจื่อ), 2539, น.57) ดังนั้น การบูชาที่มีศรัทธาเป็นหลัก รวมถึงมีการประพาดกาย วาจา ใจ ด้วยการรักษาศีล และกัณเฑาะ เพื่อชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์แล้ว หลักพระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือ การสอนให้คนมีเมตตาต่อกัน ด้วยการปฏิบัติตามหน้าที่ของคนในสังคมแต่ละระดับให้อยู่ด้วยกันอย่างสันติสุข และสอนให้รู้จักว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนประกอบขึ้นจากธาตุทั้งสี่ ในเชิงวัฒนธรรม ก็คือ พิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาหายานได้เน้นให้ปฏิบัตินอกจากกัณเฑาะแล้วก็คือ การทำบุญลอยกระทง การทิ้งกระจาด และอุทิศบุญกุศลให้กับญาติและสรรพสัตว์ที่ล่วงลับไปแล้ว พิธีลอยกระทง นั้นเป็นการบำเพ็ญบุญอุทิศให้แก่บรรดาดวงวิญญาณทั้งหลายโดยผู้กัณเฑาะจะมีการนำเอากระทงที่ทำด้วยกระดาษหรือใบตอง ปักธูป เทียน ดอกไม้ จุดปล่อยไปตามแม่น้ำลำคลอง โดยให้พระสงฆ์มา สาธยายมนต์อัญเชิญเทวดา พรหม และพญานาค ให้มาสดับพระพุทธานต์และบอกกล่าวให้หมู่ เปรต ยักษ์ มาร และอสุรกายทั้งหลาย ให้มารับส่วนบุญกุศล หลังจากนั้นในวันรุ่งขึ้นก็จะมีพิธีการ ทิ้งกระจาด วัตถุประสงค์ของการทิ้งกระจาดก็คือ การอุทิศบุญให้กับญาติ มิตร สหาย และ สรรพสัตว์ทั้งหลายผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และยังได้บริจาคเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ให้กับผู้ที่ยากจน ขัดสนอีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นทานบารมี

อีกประการหนึ่ง (พระสมพุทธิ จาวตระกูล, 2522, น. 61-63) ดังนั้นการกินเจจึงถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญในการให้ความเคารพสักการะต่อพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ เป็นการบำเพ็ญบารมี การทำหน้าที่ การมีคุณธรรมตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับความสุขความเจริญได้อย่างแน่นอน

ส่วนในคัมภีร์ลัทธิลัทธิเต๋า ซึ่งแปลโดยพระพุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงเรื่องการบริโภคเนื้อสัตว์ที่เรียกว่า “ภาคมาสภักษปริวรรต” ซึ่งเป็นเนื้อหาในบทที่แปลของคัมภีร์นี้มีความว่า สวากในพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสก็ตามจะไม่รับประทาน เนื้อสัตว์หรือปลาชนิดใดชนิดหนึ่งเลย ข้อความในพระสูตรนี้มีอยู่ว่า ด้วยเหตุผลอันมากมายเหลือประมาณเป็นเครื่องแสดงว่า เนื้อทุกชนิดเป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธ โดยเฉพาะสวากในพระพุทธศาสนาผู้มีใจเต็มเปี่ยมอยู่ด้วยความกรุณา สำหรับเขาเหล่านั้น เราจะกล่าวโดยย่อ ๆ ในวิถีสงสารนี้ไม่มีใครทราบที่สุดในเบื้องต้นนี้ สัตว์ผู้เวียนว่ายอยู่ในวิถีสงสารไม่มีสัตว์แม้แต่ตัวเดียวที่ในบางสมัยไม่เคยเป็นพ่อแม่ พี่น้องชายหญิง ลูกชายลูกหญิง หรือเครือญาติอย่างอื่น ๆ สัตว์ตัวเดียวย่อมถือปฏิสนธิ ในภพต่าง ๆ เป็นกวางหรือสัตว์สองเท้า สี่เท้าอื่น ๆ เป็นนก ฯลฯ ซึ่งยังนับได้ว่าเป็นเครือญาติของเราโดยตรง สวากแห่งพระพุทธศาสนาจะทำลงไปได้อย่างไรหนอจะเป็นผู้สำเร็จแล้วหรือยังเป็น สวากธรรมดาอยู่ก็ตาม ผู้เห็นอยู่ว่าสัตว์เหล่านั้นทั้งหมดเป็นภราดาของตน แล้วจะเชือดเนื้อหนังของมันอีกหรือ?” (พุทธทาสภิกขุ, 2522, น.42-50) ดังตัวอย่างข้อความจากพระสูตรซึ่งโดยสรุปมีหลักการดังนี้

1) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา: สัตว์รักชีวิตเช่นเดียวกับมนุษย์

ไม่ว่าจะเป็นเนื้อสุนัข เนื้อลา อูฐ ม้า โค และเนื้อมนุษย์เหล่านี้เป็นเนื้อที่ประชาชนไม่รับประทาน แม้เนื้อสัตว์เหล่านี้ก็ถูกนำมาปลอมขายว่าเป็นเนื้อแกะเพื่อเงินก็ตาม เนื้อเกิดมาจากเลือดและอสุจิจึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรบริโภค สัตว์รัก

ตัวกลัวยตายเมื่อสัตว์ได้เห็นนายพรานป่า ชาวประมงหรือนักกินเนื้อเดินมาแม้ในระยะอันไกลก็สะดุ้งกลัว บางชนิดขาดใจตายเพราะความกลัว เพราะรู้ว่าจะถูกฆ่าเมื่อสัตว์จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรรับประทาน

2) กลืนเนื้อสัตว์ตายไม่ต่างจากกลืนศพและการกินเนื้อเป็นบ่อเกิดแห่งโรค

เนื้อสัตว์มีกลิ่นที่น่ารังเกียจไม่น่าบริโภคเช่นเดียวกับกลิ่นศพ เนื้อจึงเป็นของไม่ควรบริโภคสำหรับพุทธศาสนิกชน ศพและสัตว์บางชนิดถูกเผาจะมีกลิ่นน่ารังเกียจไม่แตกต่างกัน เนื้อจึงไม่ควรบริโภคแต่ประการใด ผู้กินเนื้อย่อมเป็นเหยื่อของโรคร้ายทั้งหลาย เช่น โรคพยาธิ การกินเนื้อสัตว์อาจจะเป็นการกินเนื้อบุตรของตนเองอยู่ในฐานะอาจจะเคยเป็นบุตรธิดากันมาในภพชาติต่าง ๆ

3) การกินเนื้อสัตว์ทำให้ละโมภในการกินเหมือนยักษ์ปีศาจร้าย

การบริโภคเนื้อเป็นประจำจะกลายเป็นผู้ละโมภอย่างแรงในการบริโภคเนื้อในที่สุดอาจจะกินเนื้อคนเป็นอาหารเนื่องจากความอยากอันแรงกล้า ละโมภในการกินและเป็นเหมือนยักษ์ปีศาจร้าย ในอนาคตชาติเพราะจิตฝังแน่นในการอยากกินเนื้อ ก็จะต้องกำเนิดเป็นสัตว์ที่กินเนื้อ เช่น สิงโต เสือ สุนัขป่า สุนัขจิ้งจอก เป็นต้น จากหลักการฝ่ายมหายานดังกล่าว ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับฝ่ายเถรวาท จะพบว่า การกินเนื้อเป็นเรื่องที่ชาวพระสงฆ์ฝ่ายมหายานปฏิบัติมานานแล้ว แต่ท่านฉัน 3 มื้อ ส่วนพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทแม้จะฉันเนื้อสัตว์ แต่ฉันเพียง 2 มื้อ คือเวลาเช้าและก่อนเที่ยง” (วสิน อินทสระ, 2541, น. 61) และตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท พระสงฆ์ไม่ควรฉันด้วยเหตุ 3 ประการคือ 1) เนื้อที่ตนเห็น คือ เนื้อสัตว์หรือเนื้อปลาที่ภิกษุเห็นเขาฆ่าและนำมาปรุงเป็นอาหารถวายแก่ตน 2) เนื้อที่ได้ยินว่าเขาฆ่าและนำมาปรุงเป็นอาหารถวายแก่ตน 3) เนื้อที่ตนสงสัยว่าเขาฆ่าและนำมาปรุงเป็นอาหารถวายแก่ตน เนื้อที่ฉันได้ก็เป็นไปโดยนัยตรงข้ามกัน (ม.ม. (ไทย) 13/51-55/44-53)

โดยส่วนใหญ่ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมจะงดกินเนื้อวัวเพราะถือว่าเป็นสัตว์ใหญ่ที่ให้คุณกับมนุษย์ เป็นแรงงานสำคัญในการทำนาปลูกข้าว มนุษย์จึงควรจะเคารพชีวิตของวัวและไม่ควรจะไปเสพมัน บางตำหนักเช่นจากงานวิจัยของพรปิยะ ขวัญบุญจันทร์ (2537, น.44) ระบุว่า เน้นการการสวดมนต์ นั่งสมาธิ และทำบุญด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น การบริจาคเงินซื้อโลงศพเพื่อช่วยเหลือศพไม่มีญาติ ถ้ามีความตั้งใจจริงก็จะได้รับอานิสงส์มาก จะขอพรจากเจ้าแม่กวนอิมได้สมปรารถนา ส่วนการกินเจ ถือว่าได้บุญมากเพราะไม่ได้เบียดเบียนชีวิตสรรพสัตว์ ถ้ารับประทานเจได้ตลอดจะดีมาก แต่ถ้าไม่สะดวกก็อาจกินเจเป็นบางวันได้ เช่น วันพระ วันเกิด วันสำคัญของเจ้าแม่กวนอิมหรือในเทศกาลกินเจ ส่วนผู้ที่มีรูปเคารพหรือสัญลักษณ์ของเจ้าแม่กวนอิมไว้บูชาที่บ้าน สิ่งที่ควรปฏิบัติ คือ 1) สวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย บูชาเจ้าแม่กวนอิมทุกวัน จัดน้ำชาหรือน้ำสะอาด ถวาย 1 แก้ว ทุกเช้า 2) ในวันเกิดประจำสัปดาห์ จัดผลไม้ถวาย 2 สิ่ง 3) วันพระจัดดอกบัวถวาย 5 ดอก และธูป 5 ดอก 4) ในพิธีมงคลให้กินเจในวันนั้น 5) วันเกิด จัดของถวายเป็นพิเศษ และควรถือศีลกินเจ 6) วันสำคัญของเจ้าแม่กวนอิม ควรบำเพ็ญกุศลเป็นพิเศษ

1. การสวดมนต์เพื่อสักการบูชาพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์

ความเชื่อในพระโพธิสัตว์รวมทั้งเจ้าแม่กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์สำหรับผู้ศรัทธาอย่างมั่นคงเป็นเสมือนพลังชีวิตสำหรับผู้นับถือ เพราะความเชื่อดังกล่าวสื่อถึงความมั่นใจและความไว้วางใจแม้ในสิ่งที่มองไม่เห็นจนกลายเป็นบ่อเกิดแห่งรูปแบบโครงสร้างของสังคมที่ประกอบไปด้วยระเบียบแบบแผน สถานภาพ (Status) ให้ทุกคนปฏิบัติในที่สุด (เตือน คำดี, 2541, น.13) ความเชื่อลักษณะนี้จะเข้าข่ายความเชื่อสายเทวนิยม (Theism) ซึ่งมีลักษณะเป็นการยอมรับ จงรักภักดีและมอบตนต่ออำนาจธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจลึกลับ

และวิญญานบรรพบุรุษ รวมทั้งเทพเจ้าที่อยู่เหนือธรรมชาติตามความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็เข้าข่ายความเชื่อสายอเทวนิยม (Atheism) ซึ่งเน้นความมั่นใจในความจริงคือเหตุผลและแสดงออกบนพื้นฐานแห่งความเชื่อ 4 ประการ คือ 1) เชื่อว่ากรรมหรือการกระทำ 2) เชื่อในผลของกรรม 3) เชื่อสรรพสัตว์มีกรรมเป็นของตน และ 4) เชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระศาสดา (ตถาคตโพธิศรัทธา) คือเชื่อว่า พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีในฐานะพระโพธิสัตว์จนตรัสรู้ได้จริง จากเรื่องราวของความเชื่อในการบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิม จะพบว่ามีคุณสมบัติสามประการของความเชื่อทั้งสายเทวนิยมและอเทวนิยม กล่าวคือ มีทั้งผู้ที่เชื่อว่าพระโพธิสัตว์กวนอิมจะช่วยเหลือและประทานพรตามที่ร้องขอด้วยฤทธานุภาพและเมตตากรุณา ซึ่งเป็นความเชื่อสายเทวนิยม ในขณะที่ส่วนหนึ่งนอกจากเชื่อในเจ้าแม่กวนอิมแล้วยังตระหนักในหลักคำสอนเรื่องสุญญตา (ความว่าง) หรือกฎไตรลักษณ์ และปฏิบัติตามคำสอนที่เน้นเมตตาคุณ ปัญญาคุณ และสันติคุณตามแบบอย่างขององค์พระอวโลกิเตศวร ซึ่งเป็นแนวทางแห่งพระโพธิสัตว์สายมหายานที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และมีหวังที่จะเข้าสู่แดนสุขาวดี บรรลุพุทธภูมิต่อไปได้ ความเชื่อเช่นนี้เป็นอเทวนิยม จากหลักการนี้ พระคณาจารย์ท่านได้สรุปหัวใจของการบรรลุสุขาวดีไว้เป็นแนวปฏิบัติ 3 ประการ คือ

- 1) สิ่ง คือ ศรัทธาเชื่อมั่นอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวในพระอมิตาภะ
- 2) จงวัย คือ ปณิธานด้ายการตั้งใจแน่วแน่เพื่ออุปถัมภ์ในสุขาวดี
- 3) เหนง คือ ลงมือปฏิบัติ กุศลกรรมที่เป็นเหตุให้ได้ไปอุปถัมภ์ เช่น การท่องบ่นพระนาม ของพระอมิตาภะ เป็นต้น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522 ข, น.226-227)

โดยหลักการที่สำคัญแล้ว วิธีการขอพรจากพระโพธิสัตว์กวนอิมวิธีที่ดีที่สุดคือการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางของท่านคือสัจธรรม กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย ถือแบบอย่างด้านความเพียร (วิริยะ) ความอดทน (ขันติ) ความเสียสละ

(จาละ) ความเมตตาที่ไร้ขอบเขต ส่วนการสวดมนต์เพื่อสักการบูชาเพื่อหวังให้พระองค์ประทานพรให้ตนและครอบครัวพ้นจากทุกข์ภัยต่าง ๆ มีความสุขความเจริญก็เป็นอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่ผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิมปฏิบัติ ซึ่งจะมีการสวดคาถาบูชา สวดบทสวดมนต์ และเจริญกัมมัฏฐาน โดยก่อนสวดมนต์ให้ตั้งจิตน้อมระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เจ้าแม่กวนอิม ในพิธีกรรมจะมีการจุดธูป 3 ดอก วางน้ำเปล่า 1 แก้วเพื่อเป็นเครื่องบูชา และกราบ 3 ครั้ง แล้วสวดคาถาบูชาเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งใจความสำคัญของคาถาขอพรเจ้าแม่กวนอิมประกอบด้วยสองส่วนคือ การสวดสรรเสริญเจ้าแม่กวนอิมในฐานะพระผู้เปี่ยมล้นด้วยมหาเมตตากรุณายิ่งใหญ่ไพศาล และสวดขอพรให้บำบัดทุกข์โศกโรคภัยอันตราย ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า มีการรำลึกถึงอานุภาพพระรัตนตรัย คือ พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ร่วมด้วยในการสวดขอพรให้โปรดขจัดปัดเป่าทุกข์โศกโรคภัยทั้งปวงและขอความสุขสมปรารถนา ปัดเป่าเวรกรรมและสรรพเคราะห์ทั้งมวลด้วย พระสูตรที่นิยมสวดเพื่อสักการบูชาเจ้าแม่กวนอิมที่นิยมมี 2 สูตร ดังนี้

1) การบูชาพระโพธิสัตว์กวนอิมด้วยมนต์คาถาพระมหากรุณาธารณีสูตร (大悲咒)

ว่ากันว่า มนต์คาถาพระมหากรุณาธารณีสูตรเป็นมนต์ศักดิ์สิทธิ์ทรงพลานุภาพ พระภิกษุจีนจะใช้มนต์คาถานี้ทำน้ำมนต์หรือประกอบพิธีสำคัญ ดังนั้นควรสวดบูชาพระในเวลาเช้าและเย็น คราวละ 3 จบ 5, 2, หรือ 6 จบ ตามความประสงค์ของผู้สวด เพื่อจะได้เป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัว ป้องกันอัปมงคลทั้งหลายและยังป้องกันคุณไสยได้ด้วย ใจความของพระคาถานี้ก็คือ การน้อมสักการพระรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง การน้อมนอบพระอริยอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เป็นที่พึ่ง น้อมนอบพระมหาโพธิสัตว์อันทรงมหากุณา ขอให้มีความสำเร็จความตรัสรู้ เพื่อโปรดผู้ลุ่มหลงตกอยู่ในความหวนกลับทั้งหลายในโลก

นี้ จึงขอพึ่งพิงแต่พระโพธิสัตว์อันทรงมหากรุณาจิต ขอตั้งปณิธานประกาศพระคุณ พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์องค์นี้ซึ่งได้ประทานธารณีอันทรงมหาพระเดชพระคุณ (เสถียร โพธิ์นันทะ และ เลียง เสถียรสุต, 2528, น.75) ให้ประทานความสมบูรณ์ ในสิ่งที่ปรารถนา ปกป้องภุชพิบัติสาจ ป้องกันตนไม่ให้ตกอยู่ในความหลงของ อวิชากิเลส ให้มหาโพธิสัตว์นำพาไปยังโลกอันสว่างด้วยสติปัญญาทรงพลังบุญ วาสนาที่ใหญ่ยิ่ง มีอิสระด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ปราศจากมลทินแห่ง กาย กำจัด ความโลภ ความโกรธ ความหลง อันเป็นอกุศลมูล เป็นกำลังขจัดพิษภัยที่เหล่านาร แห่งความโง่เขลา และบรรลุความรักอันเป็นมหากรุณา และสุดท้ายขอให้พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์บรรลุพระนิพพานนำพาผู้สวดคาถาบทนี้ให้ได้บรรลุพระ นิพพานอันสงบสุข

อานิสงส์หลักของการสวดบทมหาธารณีสูตรนี้คือส่งผลให้เจริญรุ่งเรืองมีความสุขสวัสดิ รอดพ้นจาก ภัยอันตราย การที่จะภาวนาขอให้พระอวโลกิเตศวร โพธิสัตว์ช่วย ต้องมีความศรัทธาอย่างแรงกล้า ไม่เคลือบแคลงสงสัย และต้อง ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ ถ้าเล็งเลสงสัยหรือขาดศรัทธา การปฏิบัติธรรม และการรักษาศีลเจริญภาวนาจะไม่บังเกิดผล นอกจากนี้ การเจริญภาวนาจะทำให้ จิตให้สงบและส่งผลให้กาย วาจา ใจ ทำ พุท คิดสิ่งที่ดี ปัญญา ก็จะเจริญ ด้วย ปัญญาคุณ สันติคุณ และกรุณาธิคุณ ซึ่งเป็นวิถีทางที่ขัดตันทาให้หมดสิ้นได้ และ จิตที่ปราศจากกิเลสตัณหาย่อมสามารถนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ เพราะดวงจิตของผู้ภาวนาได้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์นั่นเองหรือ เป็นทางแห่งการบรรลุพระโพธิญาณ ดังนั้นการเจริญมนตร์ของพระอวโลกิเตศวรนี้ อย่างสม่ำเสมอด้วยความศรัทธาอย่างแน่วแน่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ จุดหมายปลายทางได้อย่างสมบูรณ์ ธารณี หมายถึง มนต์หรือเวทมนตร์นี้ เชื่อว่า มีอำนาจวิเศษและให้ประโยชน์และการปกป้องคุ้มครองแก่ผู้ร่ายหรือท่องมนตร์ ธารณีนี้นับว่าเชื่อว่ามีอำนาจขัดขวางความชั่วร้ายและส่งเสริมความดี เนื่องด้วย

อำนาจธารณมีอยู่ในรูปของมันเองข้อความนี้เป็นมนตร์นี้ทั้งหมดเป็นภาษาสันสกฤต และส่วนมากเป็นธารณของพระพุทธเจ้า พระโพธิสัตว์ เทพธรรมบาลประทานให้แก่ สัตว์โลกมีมากมายเหลือคณานับ บางบทก็ยาวบางบทก็สั้น แต่ละบทล้วนมีอานุภาพมากยิ่งขึ้น เชื่อกันว่าบางบททำให้ผู้เจริญมีกิเลสเบาบางลงได้ บางบทล้างบาปได้ อย่างเช่นธารณของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ว่า “โอม มณีปัทเม หู” เป็นต้น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522ข, น. 240) อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าเป็นการดีที่ถ้าผู้สวดขยันมนต์สามารถเข้าใจถึงถ้อยคำของธารณสูตรและมีการปฏิบัติธรรมโดยยึดเอาพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เป็นแบบอย่างในด้านคุณธรรมที่พระองค์มีโดยเฉพาะหลักของเมตตากรุณาและโพธิจิตอันยิ่งใหญ่ โดยการท่องบ่นทำจิตใจของตนให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่งเดียวกับพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ก็สามารถที่จะบรรลุพุทธภูมิได้เช่นเดียวกัน

2) ปรัชญาปารมิตาหทัยสูตร (心经)

ปรัชญาปารมิตาหทัยสูตรนี้ เจ้าแม่กวนอิมได้เคยแสดงไว้ในอดีตกาลก็เพื่อเพิ่มพูนปัญญาให้เห็นแจ้งในธรรมะและเพื่อตรัสรู้ บรรลุพระนิพพานในที่สุด เนื้อหาในพระสูตรกล่าวว่า ณ เชิงเขาราชคฤห์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังเข้าสมาธิท่ามกลางพระโพธิสัตว์และพระอรหันตสาวกจำนวนมาก พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ได้ดำริขึ้นว่า ชั้นนี้ทั้ง 5 เป็นสภาพว่าง มีอยู่ตามธรรมชาติ ดังนั้น พระสารีบุตรจึงได้ขอให้พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์แสดงธรรมในเรื่องของความจริงหรือสัจธรรมแก่พุทธบริษัท ณ ที่นั้น ด้วยเหตุนี้เองจึงได้มีปรัชญาปารมิตาหทัยสูตรขึ้น พระสูตรนี้พระถังซำจั๋งแปลจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน ในราว พ.ศ. 1206 จะเรียกสั้น ๆ ว่า “สูตรหัวใจ” หรือ “ซินจิง” ในภาษาจีนกลาง เพราะเป็นพระสูตรสั้นที่สุดรวมทั้งหมดเป็นอักษรจีนเพียง 262 คำ มีเนื้อความกล่าวถึงความหลุดพ้นด้วยปัญญา (สาวิกาแห่งหนานไห่-ธรรมเกียรติ กัณโธ, 2539, น.85)

ปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตร จึงมีความหมายว่า พระสูตรที่ว่าด้วยปัญญาที่จะนำพาไปให้ถึงฝั่งคือพระนิพพาน หรือพระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องของปัญญา (เสถียรสุด, 2539, น.15) ในแง่ของหลักธรรม มีส่วนสำคัญในการสื่อถึงสังขธรรมและปรมาตมธรรมที่สำคัญคือ ความว่าง หรือ ศูนย์ตา (สูญญตา) โดยพระสูตรระบุว่า พระอวโลกิเตศวร โพธิสัตว์บำเพ็ญปัญญาปารมิตจนบรรลุโลกุตระธรรม เห็นขั้นทั้ง 5 เป็นศูนย์ตาหรืออนัตตาอย่างถ่องแท้จึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะหนึ่งในคุณสมบัติสำคัญที่จะนำพระโพธิสัตว์ไปสู่การบรรลุพระพุทธานุภาพได้ คือ ปัญญาบารมี (ปรัชญาบารมี) คือ ความรู้สรรพสิ่งตามความเป็นจริง เป็นความรู้อันเกิดมาจากญาณบารมีเป็นลำดับ พระโพธิสัตว์มีปัญญาพิจารณาเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริงและได้ทำให้แจ้งในบุคคลศูนย์ตาและธรรมศูนย์ตา คือ เห็นบุคคลและธรรมทั้งปวงเป็นของว่าง ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2522ข, น. 8-10)

4. บทสรุป

ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าแม่กวนอิมหรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์เป็นความเชื่อในลักษณะหวังพึ่งพาอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นหลักโดยถือว่าเจ้าแม่กวนอิมเป็นเทพเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ผู้มี อำนาจศักดิ์สิทธิ์ คอยดลบันดาลให้พรแก่ผู้สื่การบูชา ก่อให้เกิดความสบายใจแก่ผู้นับถือได้อีกทางหนึ่งเช่นเดียวกับพระรัตนตรัย ต่างตรงที่เจ้าแม่กวนอิมเป็นเพศหญิงผู้ทรงคุณธรรมด้านเมตตาธรรม เหตุผลที่ยังมีผู้คนเคารพบูชาอาจจะมีสองประการ คือ 1) ความเชื่อในความเมตตา และเชื่อในปาฏิหาริย์ว่าเจ้าแม่กวนอิมสามารถช่วยเหลือได้จริง ๆ และ 2) คำสอนของเจ้าแม่กวนอิมเน้นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องการทำ ความดี ทั้งสองประการกลายเป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติต่อเจ้าแม่กวนอิมด้วยการกราบไหว้บูชา การกินเจ และสวดมนต์ ดังกล่าวมาข้างต้น ดังที่ผลการวิจัยของพระมหาสมยศ อากาศุตโต (เสนานุช) (2546, น. 133) ระบุว่า ผู้นับถือควร

ปฏิบัติตนโดยถือแบบอย่างจากพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ผู้ยอมทนทุกข์ทรมานแทนผู้อื่นได้ โดยปฏิบัติตามคุณสมบัติ 8 ประการ คือ 1) บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ 2) ยอมรับความทุกข์แทนสรรพสัตว์ได้โดยมิย่อท้อถอย 3) อุทิศคุณงามความดีที่สร้างมาทั้งหมดแก่สรรพสัตว์โดยไม่หวังผลตอบแทน 4) มีจิตเสมอภาคในสรรพสัตว์ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง 5) อ่อนน้อมถ่อมตนปราศจากความขัดข้องใด ๆ ไม่มีความคลางแคลงกังขาในพระสูตรใด ๆ 6) ใฝ่ใจในธรรมของพระอรหันตสาวก 7) ไม่ริษยาในลาภสักการะอันบังเกิดแก่ผู้อื่นและไม่หึงหวงนางหลงใหลในลาภสักการะของตน และ 8) หมั่นพิจารณาโทษของตนอยู่เป็นนิตย์ ไม่เที่ยวเพ่งโทษของผู้อื่น เด็ดเดี่ยวในการสร้างบารมี

กล่าวโดยสรุปข้อปฏิบัติของผู้นับถือเจ้าแม่กวนอิม แม้จะเน้นไปในด้านความศรัทธาที่ปฏิบัติต่อเจ้าแม่กวนอิม (เทวนิยม) คือการพึ่งพาอำนาจศักดิ์สิทธิ์เจ้าแม่กวนอิม แม้จะไม่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์พระโพธิสัตว์กวนอิมว่ามีปณิธานในการช่วยเหลือสรรพสัตว์อย่างไรและมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาได้อย่างไร ถ้าพิจารณาจากหลักการนี้ การนับถือศรัทธาในเจ้าแม่กวนอิมหรือบุคคลพิเศษอื่น ๆ ที่มีลักษณะเทวนิยมเช่นนี้ จึงควรอิงปัญญาคือเชื่อความเป็นจริงที่มีเหตุผล การประกอบพิธีกรรมคือการกินเจ การสวดมนต์หรือสักการบูชาควรเป็นไปตระหนักถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงในเชิงปฏิบัติตามหลักที่พระโพธิสัตว์กวนอิมปฏิบัติ 3 ประการคือ ความเมตตา สติปัญญา ความบริสุทธิ์ นอกจากนี้ ยังเสียสละช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ภัยด้วยความเมตตาและมีจุดหมายที่จะบรรลुพุทธภูมิซึ่งต้องความเพียรอันสูงส่ง ผู้นับถือจึงควรถือเป็นแบบอย่างในปฏิบัติตนในขณะที่ทำ พุทธ คติ อยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกินเจ ผู้ปฏิบัติจะต้องตระหนักด้วยว่า การกินเจสัมพันธ์กับการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตและความเมตตาต่อสัตว์ (ศีลข้อ 1) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติธรรม และการสวดมนต์พระสูตรต่าง ๆ ก็ถือเป็นการเจริญกัมมฐานเพื่อบ่มจิตใจของตนให้สงบ

เสริมสร้างปัญญาในการพิจารณาสังขารธรรม กระบวนการคิดตามวิถีของผู้ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญาเช่นนี้ย่อมส่งผลให้ชีวิตประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และบรรลुบรมสุขคือพระนิพพานในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- จอห์น โบลเฟลด์. (2540). *เบญจมหาโพธิสัตว์และกฤษดาภินิหารกวนอิม*. (สัมพันธ์ ก้องสมุทร บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- เดือน คำดี. (2541). *ศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เกษตรศาสตร์.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2553). *เทพเจ้าสัญลักษณ์มงคล*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ด
ยุคเข็ญ
- พรปิยะ ขวัญบุญจันทร์. (2537). *ลัทธิพิธีเจ้าแม่กวนอิม: ระบบความเชื่อของชน
ชั้นกลางในกรุงเทพฯ กรณีศึกษาตำหนักเจ้าแม่กวนอิมโชคชัยสี่ กทม..
สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ศิลปากร*.
- พระพุทธานุสสิข. (2522). *ลังกาวตารสูตร*. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- พระมหาสมยศ อากาศุตโต (เสนานุช). (2546). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์
แนวความคิดเรื่องพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ (กวนอิม) ใน
พระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย*.
- พระสมพุดิ จาวตระกูล. (2522). *กิจอันควรแก่การปฏิบัติสำหรับผู้ถือศีลกินเจ 9
วัน*. รวบรวมโดย คณะเมตตาธรรมทาน. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- เลียง เสถียรสุต. (2539). *การฟื้นฟูของมหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟ เพรส.
- วรรณพรรณ เฟรนช์. (2560). องค์พระกวนอิมพันกรแห่งวัดบู้ตต้าบ: พระโพธิสัตว์แห่งความเมตตาในศิลปะเวียดนาม. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*. 13(1): 68-98.
- วสิน อินทสระ. (2541). *พุทธปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สาวิกาแห่งหนานไห่ ธรรมเกียรติ กันอริ. (2539). *บารมีพระโพธิสัตว์กวนอิม*. กรุงเทพฯ: ชุมศิลป์ธรรมดา.
- เสถียร โพธิ์นันทะ และ เลียง เสถียรสุต. (2528). *คุณธรรมของพระโพธิสัตว์ (ฉบับวัดโพธิ์แมนคุณาราม)*. กรุงเทพฯ: ผลพันธ์การพิมพ์.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2522ก). *ประวัติการกินเจเดือนเก้า (เก้าอ้วนเจ)*. รวบรวมโดย คณะเมตตาธรรมทาน. กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2522ข). *ปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- องสุมทบวร (อดุลย์ เหว้าจ้อ). (2539). *ประวัติศาสตร์พิธีพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน*. กรุงเทพฯ: ชุมชน.
- อนุชา ม่วงใหญ่ กมลลักษณ์ กิตติวงศ์ภักดี อรญา ลาอ่ำ และอุษณิษา เตชะตา. (2561). *แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการกินเจของสังคมไทย*.

- วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. 6(1): 111-122.
- อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2539). พระพุทธศาสนamahayana. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Bhikkhunī Giói Hương. (2019). *Commentary on Avalokiteśvara Bodhisattva*. (4th Edit.). California: Huong Sen Buddhist Temple.
- Jonathan H. X. Lee. (2013). Avalokiteśvara and Compassion: Faith and Practice for Harmonious Living Beyond Asian/Asian American Communities. *Buddhist Virtues in Socio-Economic Development: ICDS Conference Volume*, 286-303
- Yü Chün-fang. (1997). Ambiguity of Avalokiteśvara and the Scriptural Sources for the Cult of Kuan-yin in China. *Chung-Hwa Buddhist Journal*. 10, 409-464.